

ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ПЕРСОНАЛИИ ОТ ИНФОРМАЦИОННО-КОМУНИКАТИВНАТА СФЕРА

Йоана Кръстева

Публикуваните тук изследвания са докладвани на VI Студентска научна конференция и изложба на СВУБИТ „Информация: универсалност и свобода – избор, достъп, прозрачност” – „**Information: Universality and freedom – choice, access, transparency**” (девиз: „*Vitam impendere vero*” – „*Да посветим живота си на истината*”) (21.05.2010 г.), посветена на националния празник на българската просвета и култура и на славянската писменост – 24 май и на 60-годишнината на Държавния библиотечен институт – днес: Специализирано висше училище по библиотекознание и информационни технологии (доклади с NN 467-477).

Тези проучвания са част от широкомащабната научноизследователска програма на СВУБИТ за осмисляне на концепциите, битувачи в информационно-комуникативната сфера едновременно в три посоки – и като самостоятелни явления, и като когнитологичен свод, и в сравнение. *Срв. с:*

– пребиваващия в стадий на подготовка с работно заглавие „*Алманах на преподавателите на Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии*”;

– намиращия се под печат учебник: **Куманова, Александра**. Апостоли на инфосферата (Наблюдение на ценностите) : Увод в онтологията на триединството информация – наука – школа : Учебник за студенти по когнитологично портретиране на персоналии в дисциплините от информ.-комуникативния цикъл на знанието [: **Т. Топалова, Л. Георгиев, С. Ленкова, Е. Златева, Б. Десев, Т. Бончева, М. Василев, В. Младенова, С. Кралев, Т. Арабаджиева, Б. Паунов, Е. Георгиева.**]/ Науч. ред. Стоян Денчев ; Обща ред. **Николай Василев** ; Експертна ред. **Венцислав Велев** ; Терминологич. ред. **Никола Казански** ; Справочно-информ. ред. **Диана Ралева** ; Библиогр. ред. **Марияна Максимова** ; Граф. ред. **Боряна Апостолова** ; Худож. ред. **Сергей Янев** ; Техн. ред. **Василка Стефанова** ; Рец.: **Мария**

Младенова и др. – София : За буквите – О писменех, 2010. – 316 с. : с портр. – (Факлоносци ; 1)

Други рец.: **Иван Попов, Драгомир Паргов, Ирена Петева, Иванка Павлова**. – Библиогр.: с. 97–149: в 171 номерирани бел. по отд. персоналии; Именен показалец. – Юбил. изд., посветено на 60-год. на Държ. библиотечен инст., днес: Специализ. висше у-ще по библиотекознание и информ. технол.

Като цяло когнитологичната картина в шрихи от аксиологическа (на науката – морала) е в центъра на внимание на представяните персонални портрети.

Третираните и представяни тук персонални концепции принадлежат на преподавателите от по-старшото поколение на СВУБИТ (*преди:* ДБИ): **Тодора Топалова** (администрация и управление), **Любомир Георгиев** (българска художествена литература), **Светла Ленкова** (руска класическа и съветска художествена литература), **Елена Златева** (западноевропейска художествена литература), **Борис Десев** (история и теория на библиографията), **Теменужка Бончева** (история на библиотечното дело), **Марин Василев** (книгознание), **Василка Младенова** (библиотечни фондове и каталози), **Стефан Кралев** (библиография на общественно-политическата литература и хуманитарното знание), **Тодорка Арабаджиева** (библиография на естественонаучната и техническата литература), **Борислав Паунов** (работа с читателите).

Чрез тези изследвания се отдава дължимото внимание на опита да се изучават традициите като културен феномен (каквито са и тези на науката), за да стават наблюдаеми връзките между приходните етапи и настоящето на конфигуриращата се на базата на Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии школа в информационно-комуникативната сфера.

ОРГАНИЗАЦИОННО-УПРАВЛЕНСКИЯТ МОДЕЛ НА БИБЛИОТЕЧНОТО ДЕЛО В БЪЛГАРИЯ И ДЕЙНОСТТА НА ТОДОРА ТОПАЛОВА КАТО ДИРЕКТОР НА ДЪРЖАВНИЯ БИБЛИОТЕКАРСКИ ИНСТИТУТ (ДНЕС: СВУБИТ)

Цвета Ранчинска • Йоана Кръстева
Мари Бънкова

Дългогодишният (1960–1987 г.) директор на Държавния библиотекарски институт (ДБИ – днес: Специализирано висше училище по библиотекознание и информационни технологии) Тодора Топалова е родена на 16.08.1921 г. Тя се нарежда сред тези, които се наричат за вечни времена негови първостроители [1].

Тодора Топалова следва примера на своите предшественици на директорския пост на това учебно заведение (Тодор Попилиев (1951–1952 г.) и Ценко Цветанов (1953–1960 г.), като съдейства за изграждането на максималното съответствие между библиотечното дело и образователния процес в библиотечно-информационната сфера.

Именно този стил възприемат и приемниците ѝ на поста директор на ДБИ – днес: СВУБИТ – Темнужка Бончева (1987–1990 г.), Петър Петров (1990–1994 г.), Свободозаря Габровска (1994–2002 г.), Стоян Денчев (2002 г. –).

Тодора Топалова е човекът, който превръща СВУБИТ (тогава: ДБИ) в търсено учебно заведение. Освен строител на библиотечно-информационното дело у нас, тя е и участник в изграждането му, разглеждано и в конкретен смисъл като система на

библиотеки, а също така – и в най-широкия смисъл на думата – като информационна среда на културата. Подразбирано и в двата посочени плана, Тодора Топалова участва в координацията на библиотечното дело у нас като негов активист в управленските и административните структури на национално и международно ниво. Тя сътрудничи на централния орган за ръководство на библиотечното дело у нас – Комитета за култура – днес: Министерство на културата. Тук е забележителна организационно-практическата ѝ дейност в изграждането на мрежата на окръжните библиотеки, която е гръбнакът на системата от общообразователните библиотеки в България.

Подготовката на кадри е средоточието на управленската дейност на Т. Топалова. Тя разбира тази важна управленско-педагогическа област като поле от дейности, което е в тясна връзка с изграждането на нормативната база от регулиращи тази сфера у нас документи. Въвеждането на система от депозит (пълнен и частичен) за окръжните библиотеки, изграждането на единен справочно-библиографски апарат на библиотеките, формиране на цялостна стратегия за развитие на регионалната библиотечна политика, особено акцентирана в краеведската дейност – ето това са в обобщен вид най-характерните области, в които се проявява управленско-административният талант на Тодора Топалова. За всички тези области тя набляга върху формиране на технологичното ниво на библиотечно-информационната инфраструктура като изключително във възгледите ѝ е значението на развитието на материалната база на библиотечното дело.

Изграждането на сградата на днешното Специализирано висше училище по библиотекознание и информационни технологии е плод на интелектуалните и мениджърски усилия на Тодора Топалова.

лова. Изучавайки опита на много страни, в които библиотечното дело има високо ниво на образователна политика (Русия, Чехи, Словакия, Холандия, Дания), тя се спира на най-добрите архитекти и работи директно с тях по проекта за сграда на ДБИ.

Тодора Топалова разбира библиотечното дело в тясна връзка с цялата културна политика на страната, на издателското и книготърговското дело, благодарение на което участва в ръководството на Секцията на библиотекарите към Профсъюза на работниците от полиграфическата промишленост и културните институти. Позицията ѝ за създаване на актуален печатен орган на библиотечно-информационната сфера намира проява в участието ѝ в редакционната колегия на списание „Библиотекар“ (днес: „Библиотекар“).

Далеч не само националната библиотечно-информационна сфера изчерпва спектъра на творческо активното ѝ участие в управлението ѝ. Тя взема активно участие и в органите на Международната федерация на библиотекарските сдружения

(ИФЛА /IFLA). Инициатор е на създаването на професионалното библиотечно сдружение у нас – Съюза на библиотечните и информационните работници (СБИР – Днес: Българска библиотечно-информационна асоциация (ББИА).

С дейността на директора на ДБИ Тодора Топалова българското библиотечно образование, библиотечното дело у нас и информационно-комуникативната сфера като цяло получават пример за ръководно-управленско поведение, в което мисионерството е черта на личността, която е толкова значима, колкото и професионализмът.

* * *

1. **Тодора Топалова** : Quo vadis? // *Куманова, А.* Апостоли на инфосферата : Наблюдение на ценностите : Увод в онтологията на триединството информация – наука – школа : Учебник за студенти по когнитивна портретиране на персоналии в дисциплините от информ.-комуникативния цикъл на знанието / Науч. ред. Стоян Денчев ; Обща ред. Николай Василев. – София, 2010, с. 30–35; 97–150.

ИСТОРИОГРАФСКИЯТ ВЪЗГЛЕД ЗА БЪЛГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРА В КОНЦЕПЦИЯТА НА ЛЮБОМИР ГЕОРГИЕВ

Любомир Любомиров
Георги Георгиев

Тема на настоящето изследване е личността на Любомир Георгиев, преподавател по българска литература в нашия университет. Любомир Георгиев е роден на 6 юли 1930 г. в село Муселиево, Никополско. Завършва българска филология в Софийския университет. През 1952 г. започва работа като учител по български език и литература – отначало в Никопол, после в София. Десет години е образцов учител към катедрата по методика във Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“. От 1957 г. е хоноруван асистент по теория на литературата в Софийския университет. По-късно преподава теория на литературата в Югозападния университет, сътрудничи на Централния институт за усъвършенстване на учителите, София. От 1964 г. е старши преподавател в Държавния библиотекарски институт, завежда катедрата по литература, а по-късно е зам.-директор

на института. Структурира учебния процес като историография на документалния поток в третираната област, което позволява да се борави с този поток като информационна реалност в многообщи контекстуални разрези – подход, насочен към

практическото ориентиране на аудиторията от бъдещи библиотекари и изследователи на инфосферата [1]. Този модерен и днес – историографски в корените си – подход се основава на историческото самочувствие, че българската литература е най-старата славянска литература, възникнала през втората половина на IX в. и свързана с просветителското дело на създателите на славянската писменост, равноапостолите Св. Св. Кирил и Методий – небесните покровители на Европа – и на техните ученици. Л. Георгиев публикува статии и студии в престижните издания: списанията „Литературна мисъл“, „Септември“, „Родна реч“, „Български език и литература“, „Библиотекар“ и в „Литературен фронт“. Активен член е на редколегията на сп. „Български език и литература“ от 1962 г. до наши дни. Автор на статии върху творчеството на Любен Каравелов, Иван Вазов, Захари Стоянов, Елин Пелин, Пенчо Славейков. С редица свои статии се противопоставя на негативното отношение от страна на есеистичната критика към методиката като наука, без да прикрива необходимостта от освобождаването ѝ от някои слабости. Творческите му усилия са насочени към изясняване на спецификата на литературата като учебен предмет в училище и особено към определяне на спецификата и извеждане на проблемите на литературния анализ в училище. Специално внимание Л. Георгиев отделя на теорията на литературата в системата на литературното образование в средното училище. Съавтор е на известния „Речник на литературните термини“ (с няколко издания), както и на експерименталните учебници през 70-те години на XX век по теория на литературата за горния курс на средното училище, на учебници по литература (VIII и X клас), учебници по литература за професионалните технически училища. Създател е на филм за „Българи от старо време“ и получава награда. В подхода на Любомир Георгиев устното народно творчество получава задълбочена трактовка като един от най-самобитните и високохудожествени дялове на българската култура. Народните песни се изследват като народопсихология и жива историография, тъй като те са най-богатият и добре развит жанр от устното народно и поетично творчество. В такъв аспект се разглеждат опитите в областта на поезията – Иван Богоров, Неофит Бозвели, Неофит Рилски и др. Лириката (Л. Стоянов,

Д. Габе, Ел. Багряна, В. Ханчев, Ал. Геров, Гр. Ленков и др.) е третирана като граждански барометър на този век, а литературната критика (Б. Ангелов, В. Велчев, К. Куев) – като негова гражданска съвест. Литературната критика (Иван Шишманов, Вл. Василев и др.) е описана като гражданско средище на дискусии и пристрастия. Белетристиката (В. Друмев, Л. Каравелов), поезията (Д. Чинтулов, П. Р. Славейков, Ив. Вазов, Хр. Ботев) и по-специално поемата (Г. С. Раковски, П. Р. Славейков, Н. Козлев и др.) литературната критика (Л. Каравелов, Хр. Ботев, В. Друмев) от периода на Възраждането се описват като многомерен единен историко-литературен процес. Патриархът на новата българска литература – Иван Вазов – се съотнася с К. Величков, З. Стоянов, Ст. Михайловски, А. Страшимиров, П. К. Яворов. Кръгът „Мисъл“ (Кр. Кръстев, П. К. Яворов, П. П. Славейков, П. Ю. Тодоров) и символизмът (П. К. Яворов, Т. Траянов, Н. Лилиев, Д. Дебелянов) жанрово и естетически се свързват с реализма от началото на 20-те и 30-те години на XX в. (Г. Стаматов, Елин Пелин, Св. Минков и др.) и лириката на този период (Ат. Далчев, Д. Габе, Ел. Багряна). Линията на Христо Смирненски – Гео Милев – Н. Й. Вапцаров – С. Румянцев се представя като национално явление от световна величина в романтичната социалноангажирана гражданска поезия – продължение на Ботевата традиция и естетика. В концепцията на Любомир Георгиев българската литература – национална, универсална, световнозначима, многообразна – прилича на хорово многогласие без акомпанимент, без което са немислими както народността ни дух и съдба, така и културата на Европа – като национална и общочовешка идентичност – ценности, които настойчиво се отстояват и днес в общата парадигма на хуманитаризация на обществото и знанието през XXI в.

* * *

Любомир Георгиев : A cappella. // Куманова, А. Апостоли на инфосферата : Наблюдение на ценностите : Увод в онтологията на триединството информация – наука – школа : Учебник за студенти по когнитивно портретиране на персоналии в дисциплините от информ.-комуникативния цикъл на знанието / Науч. ред. Стоян Денчев ; Обща ред. Николай Василев. – София, 2010, с. 36–39; 97–150.

РУСКАТА КЛАСИЧЕСКА ЛИТЕРАТУРА ВЪВ ВЪЗГЛЕДИТЕ НА СВЕТЛА ЛЕНКОВА

Марияна Таланова
Слави Димитров

Преподавателката по руска и съветска класическа литература в Държавния библиотекарски институт – ДБИ (днес: Специализирано висше училище по библиотекознание и информационни технологии – СВУБИТ) е родена е на 17.05.1926 г.

Животът ѝ прекъсва внезапно на 16.08.1998 г.

...И днес – дванайсет години след кончината на Светла Ленкова – присъстващите на последната си среща с нея, за да ѝ се поклонят, не могат да забравят катарзисното ридание, воплите, огласили пространството тогава, препълнено от изключително много хора, защото рядко, твърде рядко съдбата ни среща с толкова ярки, магнетични творци, оставили себе си не само в творчеството, в препълнените аудитории от студенти и стичащи се от различни посоки слушатели, в които лекторът буквално рецитира лекционните си курсове...

Още от своето детство Светла Ленкова е заплениена от срещата си с художествената литература. Добре познаваща българската и западноевропейската художествена литература, тя особено се привързва към руската класическа литература. През юношеството си Светла Ленкова вече отлично и в детайли познава произведенията на представителите на руския литературен процес.

Четеното на литературата за Светла Ленкова е преди всичко и з у ч а в а н е на литературните явления в целия спектър на художествено-образната им тъкан.

На и з у ч а в а н е т о на творчеството на руските класици и съветските писатели – Светла Ленкова посвещава живота си.

Чрез своите магнетизъм, всеотдайност и сила на духа Светла Ленкова оставя дълбоки следи във всеки, докоснал се до нейните изследователски произведения и лекциите ѝ... Пътувайки до найотдалечените кътчета на България – по библиотеките и читалищата на страната – Светла Ленкова запалва в аудиторията желанието за познание на

художественото слово, на живеенето чрез него, чрез възплътените в него нравствено-естетически категории.

Описаният *тук*, макар и пределно обобщено феномен на личността на Светла Ленкова, позволява да се разбере, че тайната на следата на словото на Светла Ленкова е плод не само на изключителната ѝ творческа личност, а и резултат от наличието на строго изявена концепция.

Именно концепцията на Светла Ленкова за руската художествена литература правят творчеството ѝ известно не само у нас, но и извън пределите на България.

Особено характерно е, че още преди студентските си години Светла Ленкова детайлно познава в особена дълбочина творчеството на Леонид Н. Андреев – виден представител на руския символизъм в прозата, в творчеството на когото се осъществяват сериозни трансформации на руския класически реализъм.

По време на следването си Светла Ленкова изучава Леонид Андреев всестранно и под влиянието на видните български русисти – нейни преподаватели – Симеон Русакиев, Петър Велчев и Евдокия Метева. Тя му посвещава дипломната си работа, която още тогава става образец на текстологично, историографско и литературоведско изслед-

ване, каквото продължава да е и днес, а вероятно ще стане и обект на специализиран публикационен интерес.

Концепцията за руската литература на Светла Ленкова като цялостно художествено-естетическо и общественоразлично историческо и културно явление е отразена в множеството нейни публикации, изследвания и рецензии. Особено забележителен сред тях е трудът ѝ „Русская литература XX века” [1].

Характерното за тази концепция е, че Светла Ленкова разглежда литературата, изкуството и културата не изолирано от реалния живот и историческия процес, а ги представя като естествени многообразни форми на единното мироздание. Тя свързва трактуването на руската литература през XIX–XX в. текстологично и историографски с явления на арменската, грузинската, узбекистанската, киргизката литература, като се позовава на известни представители на литературното художествено творчество – Аветик Исаакян (арменска литература), Николас Бараташвили, Важа Пшавел (грузинска литература), Алишер Навои (узбекска литература), Чингиз Айтматов (киргизка литература) и др.

Лекциите на Светла Ленкова, в които ярко се проявява нейната концепция, са своеобразен синтез на три категориални нива на анализ: нравствено-етичен, художествено-естетически и идейно-концептуален, доведени чрез лекторското ѝ майсторство до уникален синкретизъм.

Често нравствено-етичният план на изложение на материала в областта на руската класическа литература тя довежда до религиозно звучене в нейните лекции (особено характерно наблюдавано в трактуването от нея творчество на Николай В. Гогол, Фьодор М. Достоевски, Лев Н. Толстой, Фьодор Ив. Тютчев, Леонид Н. Андреев, Александър Ал. Блок и др.).

Разглеждайки художествено-естетическия план на литературните произведения, Светла Ленкова достига в изказа си нивото на литературоведското изкуство (ярки примери за това са интерпретациите ѝ на съзвездие от личности на руския художествено-литературен процес и произведенията им: Александър С. Пушкин, Михаил Юр. Лермонтов, Афанасий Аф. Фет, Марина Ив. Цветаева, Борис Л. Пастернак, Арсений Ал. Тарковски, Белла Ахма-

дулина, Евгений Евтушенко, Андрей А. Вознесенски и др.).

Идейно-концептуалният анализ в творчеството на Светла Ленкова е доведен от нея, както е изтъкнато в литературата за нея, „до дисидентско значение за съвременниците” (при разглеждането на творчеството на Висарион Гр. Белински, Николай Г. Чернишевски, Николай Ал. Некрасов, Владимир Вл. Маяковски, Сергей Ал. Есенин, Михаил Аф. Булгаков, Александър Ал. Фадеев, Константин Кир. Симонов, Александър Триф. Твардовски, Юрий Вас. Бондарев, Василий Макс. Шукшин, Чингиз Айтматов, Михаил Ф. Шатров, Йосиф Бродски и др.) [2].

Задълбочените си познания в областта на руската и съвременната на XX в. арменска, грузинска, киргизка, узбекска и пр. литература Светла Ленкова щедро преподнася в своите лекции и в литературно-критичните си изследвания. В тях се проявява такова майсторско ниво на владение на словото, мисълта и чувствата, че тези, които я слушат, разнасят славата ѝ на виртуоз на литературно-критическия анализ не само в България, но и далече зад пределите ѝ.

Очевидно с педагогическо-литературното и критическото майсторство на Светла Ленкова се залагат устоите на тази хуманитарна култура, в която личността на педагога се разтваря напълно в преподаваната материя. Но, за да се случи това, е необходима цялостна концептуална платформа за изследваната материя.

С приноса си за изграждането на концепция за изучаването на руската литература като цялостен литературен, исторически, културен, етически и граждански феномен Светла Ленкова оставя ярка следа на творец и педагог.

* * *

1. Русская литература XX века / Състав. **С. Ленкова, Г. Рупчев**. – София : Просвета, 1994. – 399 с. : портр.

2. **Светла Ленкова** : Appassionato. // *Куманова, А.* Апостоли на инфосферата : Наблюдение на ценностите : Увод в онтологията на триединството информация – наука – школа : Учебник за студенти по когнитологично портретиране на персоналии в дисциплините от информ.-комуникативния цикъл на знанието / Науч. ред. Стоян Денчев ; Обща ред. Николай Василев. – София, 2010, с. 40–43; 97–150.

ЗАПАДНОЕВРОПЕЙСКАТА ЛИТЕРАТУРА КАТО СИСТЕМНО КУЛТУРОЛОГИЧНО ЯВЛЕНИЕ ВЪВ ВЪЗГЛЕДИТЕ НА ЕЛЕНА ЗЛАТЕВА

Лилия Илиева

В центъра на внимание на настоящето изложение е личността на дългогодишен преподавател по западноевропейска литература в нашия университет. Личността на Елена Златева е представена тук чрез нейното творчество – измерителят на присъствието на хората в културната вечност.

Елена Нерлих-Златева е родена на 25.05.1941 г. в София.

Личността на този педагог е уникална с това, че български преподавател по немска литература преподава днес в световните германски университети.

Е. Златева завършва Немска филология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (СУ). Тя защитава дисертация на тема „Гьотевия роман „Вилхелм Майстер-години на учение“ като роман на изграждането“ (рец. Е. Георгиев, С. Станчев) [1].

Преподаването в Държавния библиотечарски институт на дисциплината Западноевропейска литература от Е. Златева е истинска школа на професионалното майсторство на педагога, на знанията на учения, на творческия дух на откривателя.

От 1978 г. Е. Златева се установява в Германия, където защитава нов докторат и става професор в Университета „Фридрих Шилер“ в Йена.

Научните интереси на Е. Златева са съсредоточени изключително върху западноевропейската литература. Тя е автор на книги и студии, публикувани в най-авторитетните специализирани литературоведски издания в Европа.

Е. Златева цитира в оригинал преподаваните автори. В лекциите ѝ основното цитиране се прави на езика на оригинала на цитираното произведение. Така тя се стреми да разкрие поетиката на художествените творби. Разбирането за сложните взаимодействия между социалнопсихологическите аспекти, характерни за всеки творец, и историческата действителност, моделираща като цяло тези аспекти, превръщат концепцията на Е. Златева в явление на литературнокритическата мисъл [2].

Елена Златева публикува редица изследвания по проблемите на западноевропейската литература у нас и вижда своята задача в публикуването на нови прочити на утвърдени вече от български и чуждестранни изследователи образи. В своите забележителни анализи на различни творби тя очертава картината на западноевропейския роман и драма през XIX в. и първата половина на XX в. Тя чете цялостен курс по проблемите на западноевропейска литература пред студентите, като в него успява да ги оформи, благодарение на дългогодишна преподавателска работа, предимно като резултат от наблюденията и размислите, събирани през годините.

За формирането на нейната концепция най-важно място има литературата на Античността “Омир, Ксенофонт, Софокъл, Есхил. На второ място тя поставя римската литература “Овидий, Сенека, Тацит. Също така, не на последно място, е и средновековната литература на Западна Европа “ „Легенда за Тристан и Изолда“. За Елена Златева те представляват единство и имат огромно значение за европейската литература. Те поражда специфичната феноменология на: латинската литература в лицето на П. Абелар; английската, ирландската и шотландската литература (балади, У. Шекспир, П. Б. Шели, Л. Карол и др.); испанската литература

(М. де Сервантес Сааведра, Лопе де Вега); френската литература (Ф. Рабле, М. дьо Монтен, Ж. дьо Лафонтен, Ж. Ж. Русо, П. Шедерло дьо Лакло, А. В. де Вини, О. дьо Балзак, В. Юго, П. Мериме, Стендал и др.) [3].

В лекциите на Елена Златева голямо значение има немската литература като част от културата в света на читателя “това е голям и значителен връх на световната съвременна когнитивна школа („Песен за Нибелунгите”, немски вълшебни-сатирични приказки, Еразъм Ротердамски, Й. В. фон Гьоте и др.). Връзките на немската, английската и френската литература в нейната позиция се извеждат многопосочно в кондация със световния литературен процес: датска литература (Х. Кр. Андерсен); шведска литература (С. Лагерльоф); белгийската литература (Ш. Де Костер); австрийската литература (Фр. Кафка); полска литература (А. Мицкевич, Ст. Жеромски и др.); американска литература (Е. А. По, Дж. Лондон, У. Фокнър, Е. М. Хемингуей и др.) [4].

В културата и историята на западноевропейската литература концепцията на Елена Златева освобождава максимум пространство за разглеждането на отделните представители на литературната мисъл в ноосферата като неповторими индивидуалисти.

В своята концепция Елена Златева прави често паралели и с музиката (Й. Хайдн, В. А. Моцарт, Р. Вагнер). Това я извежда до големия мащаб на пълния контекст на творчеството на Л. ван Бетовен („Ода на радостта”, написана по текст на Ф. Шилер).

Особено вълнение в нашето съзнание поражда фактът, че концепцията, разпространявана от Елена Златева, се използва в редица стари немски университети (Йена, Хайделберг, Тюбинген, Марбург, Хамбург). И не само там, но вече три десетилетия тази концепция се използва и е достойна на професионалната общност архитекти на инфосферата в България.

Тази концепция прокарва пътя на авангардната в наши дни когнитивна идея за ментална натовареност на информацията, генерираща информационното пространство като културна реалност на човечеството.

Елена Нерлих-Златева е една изключително ерудирана личност. С нейната концепция тя достига до нови измерения на изследването на западноевропейската литература. Посвещава редица анализи на най-известните автори и творби от Просвещението в Германия.

Елена Златева е дългогодишен преподавател и изследовател на проблемите на западноевропейската литература. Нейните книги са създадени в процеса на преподавателската ѝ дейност, с което е оставила себе си в сърцата на своите студенти. Дори и днес, когато тя е извън пределите на България, те си спомнят за нея с признателност и най-добри чувства.

* * *

1. **Нерлих-Златева, Е.** Творби и проблеми на западноевропейския роман и драма XIX и XX в. : [Изследване]. – София : Наука и изкуство, 1983. – 216 с. : сх.; **Златева, Е.** *Wilhelm Meisters Lehrjahre als Bildungsroman* : Autoreferat. – Sofia : Univ. Publ. [St.] Kl. Ohridski, 1976. – 28 p.

Вжж.: **Златева, Е.** „*Wilhelm Meisters Lehrjahre*” [1796] als Bildungsroman [= Гьотевият роман „*Вилхелм Майстер* – години на учение” като роман на изграждането] : Дис. ... канд. филол. науки / Соф. унив. „[Св.] Климент Охридски”. Фак. по зап. филол. Катедра Нем. филол. ; [Рец.: Е. Георгиев, С. Станчев]. – София, 1976. – 300, XI, 13 л. – Библиогр. в края на текста ; Машинопис.

Срв.: **Златева, Е.** Проблеми и пътища на развитие в следвоенната западноевропейска литература. // *Библиотекар*, 1969, № 7–8, с. 81–85; Златева, Е. *Пърси Биш Шели*. // *Пак там*, 1972, № 7–8, с. 73–76; **Златева, Е.** Работническият роман в съвременната английска и западногерманска литература. // *Септември*, 1973, № 8, с. 247–255; **Златева, Е.** 180 години от създаването на „*Вилхелм Майстер* – години на учение” [от Й. В. Гьоте]. // *Лит. фронт*, № 49, 2 дек. 1976, с. 8; **Златева, Е.** *Джордж Бърнард Шоу*. // *Библиотекар*, 1976, № 5, с. 41–44; **Златева, Е.** Гьоте и неговият „*Вилхелм Майстер*”. // *Нар. култура*, № 50, 11 дек. 1976, с. 7.

2. **Златева, Е.** *Херман Хесе*. 100 години от рождението му. // *Пламяк*, 1977, № 12, с. 210–212; **Златева, Е.** В търсене на единството – със себе си и със света : *Херман Хесе* и неговите романи. // *Лит. мисъл*, 1978, № 1, с. 108–128; **Златева, Е.** *Йохан Волфганг Гьоте*, неговият „*Вилхелм Майстер*” и френската буржоазна революция. // *Пак там*, 1978, № 10, с. 131–135; **Златева, Е.** *Херман Хесе* и съдбините на буржоазния хуманизъм. // *Съвременник*, 1978, № 2, с. 337–341; **Златева, Е.** Die Suche des Erzählvorgahgs in „*Wilhelm Meisters Lehrjahre*”. // *Год.* на Соф. унив. [Св.] Климент Охридски. Фак. клас. и и нови филол., Т. 72, 1980, № 1, с. 85–165.

3. **Златева, Е.** „Червено и черно” [от *Стендал*] – за героя на автора и за още някои неща. // *Лит. мисъл*, 1981, № 1, с. 128–140.

Срв. и: **Златева, Е.** Ключът на един тънък художествен усет : [Рец. за кн.: М. Николов. Между мъртвата точка и хуманизма : За някои явления в съвр. западна лит. – София, 1967.] // *Нар. култура*, № 16, 20 апр. 1968, с. 3; **Златева, Е.** Опасният скок на *Пристли* : [Рец. за кн.: Джон Б. Пристли. *Сър Майкъл и сър Джордж* : Повест / Прев. от англ. Петко Бочаров. – София, 1967]. /

/ Пак там, № 8, 24 февр. 1968, с. 5; 4. **Златева, Е.** *Скот Фицджералд* и „Нежна е нощта“ : [Рец.] // Пак там, N 2, 3 ян. 1968, с. 5; **Златева, Е.** [Рец. за кн.:] *Werner Bahner. Formen, Ideen Prozesse in den Literaturen der romanischen Völker*. Bd. 1. Berlin, 1977]. // *Лит. мисъл*, 1978, № 8, с. 155–158; **Златева, Е.** [Рец. за кн.:] *Literaturen im 18. und beginnenden 19. Jahrhundert* / Hrsg. von G. Klotz [etc.]. – Berlin, 1977]. // Пак там, 1979, № 2, с. 138–144.

4. **Елена Златева** : En Grand. // *Куманова, А.* Апостоли на инфосферата : Наблюдение на ценностите : Увод в онтологията на триединството информация – наука – школа : Учебник за студенти по когнитологично портретиране на персоналии в дисциплините от информ.-комуникативния цикъл на знанието / Науч. ред. Стоян Денчев ; Обща ред. Николай Василев. – София, 2010, с. 44–47; 97–150.

ВИДОВАТА СТРУКТУРА НА БИБЛИОГРАФИЯТА В ТРУДА НА ИСТОРИКА БОРИС ДЕСЕВ „ХРИСТОМАТИЯ ПО БЪЛГАРСКА БИБЛИОГРАФИЯ... ДО ОСВОБОЖДЕНИЕТО” (1976 г.)

**Виктория Апостолова • Франциска Симитчиева
Теодор Димитров**

Преподавателят по обща библиография Борис Десев е историк и критик на библиографията, теоретик на библиофилството в Държавния библиотечарски институт (днес: Специализирано висше училище по библиотекознание и информационни технологии) библиографското знание, рядък познавач на феноменологията на книгата, разбираана от него като синтез, изграден от множество елементи – от съдържанието на книгата до нейния „ex libris”.

Борис Десев завършва Софийската мъжка гимназия (1929 г.) и славянска филология в Софийския университет „Св. Климент Охридски” (1936 г.). Той слуша и лекции по библиотекознание при Стоян Аргиров. Едновременно с изграждането си като изследовател, Борис Десев постоянно развива интересите и уменията си в областта на пеенето и рисуването. Той рисува плакати, корици и илюстрации на книги, оформя периодични издания.

Творческият път на Борис Десев като библиотекар започва в Софийската градска библиотека. Именно тук ученият е назначен за ръководител по създаването на училищни библиотеки в Столичната община през 1949 г.

Борис Десев постъпва на работа и във Военнопредставителния ансамбъл като хорист и библиотекар. Той създава единствената ногография на произведенията на народния поет Иван Вазов, която не е публикувана все още, но е съхранена в личния му архив.

От 1952 до 1979 г. Борис Десев е преподавател в Държавния библиотечарски институт (ДБИ),

където завежда катедра „Библиография”(1919–79 г.). Той преподава дисциплините „Работа с читателя”, „Справочно-библиографска работа” и „Обща библиография”, но трайно го привлича историята на българската библиография. Има около 65 публикации и е автор на учебниците „*Практическо ръководство по нагледна агитация в библиотеката*” (1956 г.), „*Справочно-библиографски издания*” и др. Най-значимият му труд е „*Христоматия по българска обща библиография*”. Във виждането на Борис Десев изпъква архитектурната идея за информационно-комуникативните дисциплини като диалектично многообразно и многомерно цяло.

В „*Христоматия по българска библиография... До Освобождението*” Борис Десев поднася синте-

зиран модел на историко-теоретичната мисъл в областта на библиографознанието. Изданието е изградено от неизвестни дотогава вторичнодокументални материали за историята на българската библиография. Тяхното събиране и систематизиране фундамира концепция за общата картина на развитието на българската библиография [1].

Отчасти първообраз и вдъхновение Борис Десев намира в знаменития труд на видния руски литературовед и текстолог Соломон Абрамович Райсе.

„Хрестоматия русской библиографии с XI века по 1917 г.” и в произведението на своя предшественик Ценко Цветанов „Материали по история на българската библиография до Освобождението”.

Съществен проблем във всяка библиографоведска работа, каквато е „Хрестоматия по българска библиография... До Освобождението” на Борис Десев, е въпросът за създаването на класификационната схема на видовата диференциация на библиографията.

Предмет на настоящото изследване е именно видовата структура на библиографията в труда на Борис Десев.

Според концепцията на учения водещо е мястото на основополагащата **отчетно-регистрационна библиография**.

Едва след това се осветяват такива библиографски разновидности като **информационната, критичната, препоръчителната, библиотечната и персоналната библиография**, следвани от **библиография на библиографията**.

Ето накратко **информационната картина на видовата диференциация на библиографията**, представена тук по концепцията на Борис Десев по **следния модул: библиографска разновидност – образци от нейни форми:**

– **отчетно-регистрационна библиография** („Списък за българските книги издадени до сега” / **Иван Шопов (1)** / 1852 г.);

– **препоръчителна библиография** („Ние рекомендуем на нашите читатели следните книги” / **Любен Каравелов (2)**; „Наръчник книжки за онези, които желаят наука и успех” – **Виена, 1873**; списание „Знаме”, рубрика – „Полезни книги”);

– **издателско-информационна библиография** („Съветник” / **Д. В. Манчов (3)** / 1863 г.; „Три самостоятелни каталога – Расписки” / **Хр. Г. Данов (4)** / 1862, 1866, 1875 г.; „Български книжици” / **Тадей Давитчани (5)** / 1862 г.);

– **критична библиография** („Няколко думи за превода на математическата география на г. Ивана. А. Богоева” / **Найден Геров (6)** / 1842 г.);

– **библиотечна библиография** („Габровското училище и неговите първи попечени” / **П. Р. Славейков (7)** / 1886 г.);

– **персонални библиографи и библиографии** (в. „Цариградски вестник” / бр. 79–1852 г. / бр. 150–1853 г. / бр. 242–1855 г. / бр. 424–1859 г.); („Поэзия слава” / **Д. Чинтулов (8)** 1871 г.); (писма до **Егор Петрович Ковалевски** / **Л. Каравелов (2)** 1863 г.);

– **библиография на периодичния печат** „Список-а” / **Иван Шопов (1)**;

(„Книгопис-а” / **Константин Иречек (9)**); („Българская журналистика” / **Л. Каравелов (2)** 1862 г.); („Българская литература” / **Райко Жинзифов (10)** 1870 г.);

1. Иван Шопов

Роден е в Калофер през 1826 г. Учил е в родния си град, след това в Карлово, после в Гърция и Русия и накрая Чехия, Прага. Следвал е медицина и едновременно с това е работил и в „затръненото и буренясало българско поле”. Имал е близки отношения с големия чешки учен П. Й. Шафарик, за него е събирал сведения за съвременната българска писменост. Иван Шопов е първият български библиограф, съставил „Список за българските книги, които са издадени до сега” (1852 г.).

2. Любен Каравелов

Той е роден около 1834 г. (според някои учени 1837 г.) в Копривщица. Любен Каравелов е талантлив писател, критик, публицист и народовед, националреволюционер. Учил е в родния си град и в Пловдив, а по-късно слушал лекции в Историко-филологическия факултет на Московския университет. Автор е на множество художествени произведения (стихотворения, повести, разкази, и фейлетони), редактор е на вестниците „Свобода” и „Независимост” и на списание „Знание”. Като никой друг български писател е имал изключително отношение към библиографската информация и документация. Един от родоначалниците на критичната, препоръчителната, персоналната и отрасловата библиография у нас.

3. Д. В. Манчов

Роден в Батак през 1824 г. В началото е работил като учител, а след това открива книжарница в Пловдив (1862 г.), по-късно с клонове в Свищов, Битоля и Солун. Сам е автор на популярни книги и учебници някои, от които са претърпели повече от 35 издания. Манчов е информирал за наличните издания, като е публикувал списъци в периодичния печат и върху кориците на някои книги.

4. Христо Г. Данов

Роден е в Клисура, Пловдивски окръг, през 1828 г. Възрожденски книжар, книгоиздател, автор, просветен и обществен деец. През 1858 г. основал книжарница с книгоиздателство в Пловдив – по-късно с клонове в Русе и Велес. Публикувал е преди и след Освобождението редица издателско-информационни каталози. Делото му е получило заслужено признание и днес Държавното издателство в Пловдив носи неговото име.

5. Тадей Давитчиани

Няма намерени биографични сведения

6. Найден Геров

Роден е на 23 февруари 1823 г. в Копривщица. Син е на килийния учител Геро Добревич (1775–1864 г.), прототип на Каравеловия Хаджи Генчо от повестта „Българи от старо време“. Автор е на „Речник на българският език с тълкование речти на български и руски език“ (1895–1904г.). Учи в килийното училище на баща си, в гръцко училище в Пловдив от 1834–1836 г., в Копривщица от 1836 г. – при Неофит Рилски. По настояване на Неофит Рилски през 1839 г. заминава за Одеса, където завършва Ришельовския лицей през 1845 г. Приел руско поданство, Найден Геров се завръща в Копривщица и от 1846–1850 г. е преподавател в откритото от него двукласно училище. По негова инициатива то е наречено „Св. Кирил и Св. Методий“. По инициатива на Найден Геров за първи път на 11 май 1851 г. в епархийското училище „Св. Св. Кирил и Методий“ в Пловдив се организира празник на светите братя Кирил и Методий – създатели на славянската писменост. През 1857 г. този празник започва редовно да се отбелязва в Пловдив, Цариград, Шумен, и Лом.

7. П. Р. Славейков

Роден през 1827 г. в Търново. Виден български поет, журналист, писател, общественик, учител и преводач. Сътрудничил в различни вестници и списания, а сам основал и редактирал някои ценни периодични издания. Издал първите библиотечни каталози – каталози на библиотеката на Габровското училище, на личната библиотека на Васил Априлов и др.

8. Д. Чинтулов

Роден е в Сливен в семейството на занаятчия. Първите си 16 години прекарва в родния си град, като посещавал гръцкото училище, защото тогава

в България не е имало училище, в което да се преподава на български. Баща му е бил много беден, така че Чинтулов през 1838 г. сам заминава за Търново, където е учил около шест месеца, като в същото време е и слугувал. Оттам той заминава за Букурещ, където е учил на гръцки около година и половина при учителите братя Христиди. Чинтулов отива в Одеса, след като Захарий Княжески му съобщава, че руското правителство е отпуснало няколко стипендии за българите. За пътуването му спомага Димитър Димандиев от Сливен, живеещ в Браила. Чинтулов успява да получи стипендия за три години, завършва в Одеса околийското училище, което тогава се състояло от четири класа, по две години всеки клас. След това постъпва в семинарията, която завършва за шест години, и през 1850 г. се връща в България. От 1850 до 1858 г. е бил учител в Сливен. Едновременно с това участва в борбата за църковна национална независимост. Основава и читалище в родния си град. Пише и разпространява патриотично-революционни стихове. Някои от тях добиват голяма популярност, което предизвиква ненавистта на туркофилските и гръкоманските среди, които даже извършват покушение над него. Всичко това го принуждава да се премести да учителства в Ямбол като главен учител до 1861 г. През 1861 г. Сливенската община повиква Чинтулов пак в Сливен, където той отново става главен учител и учителства непрекъснато до 1871 г., като през тази година е избран от Сливен за представител в Цариград при изработването на ексархическия устав. След завръщането си от Цариград Чинтулов учителства още около 3 години, като сам напуска поради проблеми със зрението. Макар и полусляп и болен той е един от хората, които посрещат руските войски при идването им в Сливен на 17 ноември, където изнася пламенна реч. След Освобождението е избран за член на временния градски съвет. Умира почти сляп, разочарован от новата следосвобожденска действителност: „*Боже, аз не съм желал такава свобода за народа си*“ – говори с болка.

9. Константин Иречек

Роден във Виена през 1854 г. Чешки историограф, професор в Парижкия и Виенския университет. Работил е върху историята на българските славяни. След Освобождението бил в България, където заемал длъжностите уредник на Народната библиотека в София, главен секретар на Министерството на просвещението и министър на просветата. Автор е на първата научна „*История на българите*“, „*Пътувания из България*“, „*Бъл-*

гарски дневник” и др., почти всички са снабдени с богат библиографски апарат. Част от архива му е издаден от БАН (1953–1963 г.). Съставил и значителния за времето си „Книгопис на новобългарската книжнина” (1872 г.)

10. Райко Жинзифов

Роден през 1839 г. във Велес. Възрожденски публицист, поет, преводач, учител и общественик; пламенен русофил и патриот. Автор на поемата „Кървава кошуля” и др. Завършил е славянска филология в Москва. Автор на един от ранните литературно-библиографски прегледи на българската книжнина и на значителен обзор на българския периодичен печат. Съставил и няколко персонални очерка от вида на библиографиите.

Настоящият анализ позволява да се направи обобщението, че представената видова структура на библиографията (отчетно-регистрационна, препоръчителна, издателско-информационна, критич-

на, библиотечна, персонална и на периодичния печат), възникваща в резултат от изследване от Борис Десев на библиографското творчество на Иван Шопов, Любен Каравелов, Д. В. Манчов, Хр. Данов и др., е актуална и днес. Именно изброените библиографски разновидности са гръбнакът на вторичнодокументалната информационна система. Изучаването на видовата структура на библиографията е не само творческа задача, но и ярък културологичен проблем на търсене на информацията.

* * *

1. **Борис Десев** : De visu ; Intentio. // *Куманова, А.* Апостоли на инфосферата : Наблюдение на ценностите : Увод в онтологията на триединството информация – наука – школа : Учебник за студенти по когнитологично портретиране на персоналии в дисциплините от информ.-комуникативния цикъл на знанието / Науч. ред. Стоян Денчев ; Обща ред. Николай Василев. – София, 2010, с. 48–53; 97–150.

ИСТОРИЯ НА БИБЛИОТЕЧНОТО ДЕЛО И ПРЕПОДАВАТЕЛСКАТА ДЕЙНОСТ НА ТЕМЕНУЖКА БОНЧЕВА

Силвия Вълковска

Настоящото изследване е посветено на опита да бъде представена личността на преподавателката по История на библиотечното дело Теменужка Бончева – педагог в нашия университет.

Теменужка Бончева е родена на 25.12.1934 г. В периода 1987–1990 г. тя е директор на **Държавния библиотечен институт** и е една от видните дей-

ци-факлоносци, първостроители на института, допринесла за развитието му.

Епохите в човешката култура (**Античност, Ранно средновековие, Късно средновековие, Възраждане, ново време, най-ново време**) в преподавателската концепция на Теменужка Бончева се преобразуват в **история на библиотеките и история на библиотечното дело** [1].

Тези две основни направления (**история на библиотеките и история на библиотечното дело**) цялостно се съпоставят и допълват в нейните лекции. Тематичното и научно мислене на Теменужка Бончева по обща история на библиотечното дело (каквато е и дипломната ѝ специалност) се основава на библиотековедската история от XX в. Методологичната основа в преподавателската ѝ позиция е значително повлияна от западната и централно-източноевропейската – основно руската концепция (в кондиция с планетарния обществено-исторически процес до края на 80-те години на XX в.).

Библиотековедската мисъл е феномен, който изцяло и еднозначно се разглежда като научен

подход, трансформиращ интелигибилната семиосферична цялост в една реалност, която в съвременните научни трудове се тълкува като информационно-познавателна мрежа на библиотечно-библиографските процеси.

Тази всеобхватна семиосферична насоченост е с националнозначима ориентация към международните програми на ЮНЕСКО и ИФЛА за културно-информационно партньорство и развитие на библиотечните организации. Внедрена е в основите на съвременния модернизирания свят, който е развит паралелно от българските основоположници, факлоносци и теоретици на библиотечното дело (библиотекознанието) през втората половина на XX в.

Очевидно през историята на библиотечното образование в България, с която се занимава Теменужка Бончева, преминава основната линия на източниковедския научен способ на **история на библиотеките и библиотечното дело**, трансформиращ се в историографски науковедски многообразен проблем на информационно-комуникативните дисциплини за овладяване на повествователния план, към който се отнася производът и зараждането на инфосферата и ноосферичния синтез [2].

Това **историографско-когнитологично провокационно явление** продължава – както през 70-те-

80-те години на XX в., така и днес – началото на XXI в., и стои пред приемниците изследователи и последователи на третираната област, и пред историческата наука у нас като цяло.

Днес **история на библиотеките и история на библиотечното дело, и история на библиотечното образование** се възприемат предимно като единна взаимно допълваща се научна област, в която са преплетени основни историко-културогични проблеми на съвременното общество – проблеми, които трябва да бъдат цялостно измерими в калейдоскопа на **библиотекознанието и библиотековедската мисъл**. Приносът на Теменужка Бончева като педагог е в описаната перспектива.

* * *

1. **Бончева, Т.** История и развитие на библиотечното образование в България. // *Пак там*, 1976, № 12, с. 5–10 и др.

2. **Теменужка Бончева:** Ab origine. // *Куманова, А.* Апостоли на инфосферата : Наблюдение на ценностите : Увод в онтологията на триединството информация – наука – школа : Учебник за студенти по когнитологично портретиране на персоналии в дисциплините от информ.-комуникативния цикъл на знанието / Науч. ред. Стоян Денчев ; Обща ред. Николай Василев. – София, 2010, с. 54–57; 97–150.

МАРИН ВАСИЛЕВ И КНИГОЗНАНИЕТО В БЪЛГАРИЯ: ПОГЛЕД КЪМ ИДЕИТЕ И ДЕЛОТО МУ

Михаела Ненчева • Мирослава Тодорова

Марин Василев е полиграфист, културен деятел. Той е автор на първите български учебни издания у нас, ръководи учебната школа в Държавната печатница, преподавател е в Държавния библиотечен институт (1951–1971 г.), преподавател в няколко полиграфически училища и техникуми, а по-късно и в Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

В своето професионално развитие Марин Василев заема редица ръководни постове: директор на Полиграфия (1948–1950 г.), заместник-началник на Управление на издателствата, полиграфическата промишленост и книгоразпространението (1950–1965 г.).

Разглеждайки изложението за феноменологията на книгознанието като комплексна наука за книгата, Марин Василев отстоява три основни идеи.

Той разглежда писмото като съвкупност от графични знаци, които фиксират човешката реч във форма, възприемана зрительно, и които се използват като средство за общуване.

Самото писмо има няколко етапа на развитие: грандиозен ноосферичен план на (писмените) информационни комуникации – пиктографско, идеографско, сричково-клинообразно; консонантно-азбучно – арамейско (арабско, арменско), гръцко (етруско, латинско, готско, кирилическо), староеврейско, сирийско, южноарабско (аравийско, иракско, сирийско, египетско, магбетско) ...

Марин Василев разглежда материалните носители на писмото (глинени плочки, папирус, пергамент, хартия... уредите за писане). Описва техноферичен план на (писмените) информационни комуникации, които непрекъснато се развиват.

Изучаването на книгознанието в представите на Марин Василев – като наука за формата и съдържанието на писмото му помага той да стигне културологофеноменологична картина на семиосферата, изградена от вплетени многообразни социокултурни пластове, които имат различни прочити [4].

Изложената планировка на книгознанието като мономерна картина на ноосферата – техносферата – семиосферата е следвана стриктно от последователя на Марин Василев – Атанас Хаджидочев [2]. Последният е работил с тази планировка като преподавател в Държавния библиотечарски институт и научен сътрудник в секция „Книгоиздаване“ на Научния център към Комитета за печата с акценти: световно книгоиздаване, структурен анализ на издателската продукция, социални аспекти на развитието на книгата, преводни издания у нас, справочен апарат на научната и професионално-производствената книга.

Теоретико-научният, диалектичен подход: общо – приложно книгознание е характерен за Марин Василев [3].

Интелигибилният методологичен трансформатизъм на архитектурата на книгознанието и книгоразпространението у нас е показан като отражение на общественото историко-културно изграждане (структуриране, управление, интелектуално осигуряване) и въплъщаване на практическо-приложния спектър на взаимосвързани методи на книгоиздаването към 70-те и 80-те години на XX в. е плод на петдесетгодишното творческо дело на М. Василев [1].

Това дело, започнато от Марин Василев през 20-те години на XX век, прекрива през многобройните сложни метаморфози на социума за дълъг период от време, защото изгражда школа, методо-

логично заложила основите на книгознанието и практически изградила планировката на тази комплексно развиваща се – ноосферично, техносферично, семиосферично – интердисциплинарна област.

Комплексната платформа на книгознанието в България е причина за наблюдаваната рефлексия днес в тази област, направила възможно съотнасянето и с битуващите планетарни трансформации на школи и световни центрове на книгознанието.

Корените на научната историография на книгознанието са в посочената методологично-практическо-комплексна платформа, към която се пристъпва днес като към планетарен феномен, с който българската книговедска мисъл търси съответствие [5].

Именно в историкокултурен план научната историография на книгознанието е хоризонтът на преценка на историята на самата теоретична книговедска мисъл като планетарна и международно информационно-комуникативна реалност, преобладаваща каквато и да е локална ориентация. Идеята за научната историография на книговедската мисъл у нас служи на последователя на Марин Василев и Атанас Хаджидочев – преподавателя в Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии Петър Парижков и неговите колеги и приемници (Л. Георгиев, Ел. Павловска, М. Гуленова, М. Николова, Л. Цветкова, Л. Парижкова и др.).

Подобно на библиотекознанието и книгознанието очевидно днес осъзнава своята планетарна семиосферична зависимост като идеална методологична теоретико-практическа цялостност („книгата като тяло и дух“), което наблюдаваме в историографската колизия – специалнонаучна и общонаучна.

Посочената (общонаучна и специалнонаучна) колизия намира своя ключ в комплексната развиваща се методология на трансформатизма на информационните комуникации. Тази методология е формулирана пред студентите на Държавния библиотечарски институт от Марин Василев през 1975 г. (ноосферизъм – техносферизъм – семиосферизъм) – ярък призив към дело (библиотекознание, книгознание ...), многообразно конотирано с най-висшите интелектуално-практически прояви на човека.

Благодарение на Марин Василев става възможно описването на това дело през средата на 70-те години на XX в. и благодарение на съзнанието, че организационно-идеологическата структура на информацията (книгознанието, библиотекознание-

то...) е само една от многото други структури, допринесли за разбирането на книгознанието.

Марин Василев има свое място в историята на книгознанието в България и неговият принос ще остане неизчерпаем и безценен.

* * *

1. **Василев, М.** В Държавната печатница през годините 1925–1944 : Спомени. // Полиграфия, 1980, № 1, с. 34–38; **Василев, М.** Възкръснала из пепелищата [: Разв. на бълг. полигр. производство след 1944 г.] // АБВ, № 36, 37, 11 апр. 1979 и др.

2. **Василев, М.** История и техника на книгата : [Учебник за студентите на Държ. библ. инст. – София]. – София : Наука и изкуство, 1955. – 164 с. : ил.; **Василев, М.** Общо и приложно книгознание : Учебник за студенти-библиотекари. – [2. попр. изд.] – София : Наука и изкуство, 1963. – 208 с. : ил., факс.; **Василев, М.** Общо и приложно книгознание : Учебник за студенти-библио-

текари. – [3.] доп. изд. – С. : Наука и изкуство, 1970. – 256 с. : ил., факс. – В кн. означ.: 2. изд.; **Василев, М.** и др. Книгознание : Учебник за учениците от сред. търг. у-ща – спец. „Книгоразпространение“ / **М. Василев, Б. Ватрачки.** – София : Нар. просвета, 1971. – 303 с.

3. **Младенова, М.** Етапи в развитието, същност, обект, предмет и структура на библиотекознанието. // Тр. на Колежа по библиотекознание и информ. технол. (София), 2003, Т. 2, с. 93 – 111.

4. **Хаджидочев, А.** Социални проблеми на развитието на книгата. // Книга. Периодичен печат. Читател (София), 1976, № 6, с. 7–20; Прил. 1 : Книгата в 2000 година.

5. **Марин Василев:** Ad acta. // **Куманова, А.** Апостоли на инфосферата : Наблюдение на ценностите : Увод в онтологията на триединството информация – наука – школа : Учебник за студенти по когнитивно портретиране на персоналии в дисциплините от информ.-комуникативния цикъл на знанието / Науч. ред. Стоян Денчев ; Обща ред. Николай Василев. – София, 2010, с. 58–63; 97–150.

ВАСИЛКА МЛАДЕНОВА И ПРЕПОДАВАНЕТО НА ДИСЦИПЛИНАТА „БИБЛИОТЕЧНИ ФОНДОВЕ И КАТАЛОЗИ“ В ДЪРЖАВНИЯ БИБЛИОТЕКАРСКИ ИНСТИТУТ

Зорница Димитрова

Настоящата публикация има за задача да представи в систематизиран вид картина на концепцията на Василка Младенова в преподаването на дисциплината „Библиотечни фондове и каталози“ в нашия университет, представяйки личността и изследователския ѝ метод.

Възпитаничката на Първата девическа гимназия В. Младенова (19.12.1921–1.10.1994 г.) е библиотековед със солидна университетска подготовка.

През 1948 г. завършва славянска филология в СУ „Св. Климент Охридски“. На следващата година преминава шестмесечния курс за библиотекари-висшисти. В. Младенова натрупва богат практически опит чрез работата си в Държавната библиотека „В. Коларов“ в службите „Реални каталози“ както и в Научно-методическия отдел). От първия учебен час обоснова гледището, че съхраняваният в съответен библиотечен фонд документ е установим по съответния образ (съответните му образи) в библиотечните каталози.

В. Младенова превърна интегралната материя **първичен документ – неговото библиографско – вторичнодокументално измерение!** – описание в ментален инструмент за моделиране на взаимодействието **библиотечни фондове – библиотечни каталози**. Това става благодарение на разбиранията ѝ за описание на документа като интелектуален модел на този документ и проекция на възможните негови търсения и намирания в информационна среда.

В. Младенова борави едновременно и системно с четири интегрални величини (документ – библиографско описание на този документ; фонд от документи – каталог от библиографски описания на документи). От тях създава стройна концепция, като превръща разглежданата от нея материя в своеобразно разгръщане на принципно двоични фрактали (документ/документи – описание/описания; фонд/фондове – каталог/каталози). В тези фрактали всяка единична информационна реалия (документ; описание; фонд; каталог) и множеството от n документи (фондове; каталози) проявяват една феноменология, характеризираща посредническата функция на библиографската информация (БИ) в системата „документ” (Д) – „потребител” („ползвател”) (ПИ).

Описван в недрата на **информатиката и кибернетиката** и **синергетиката** в различни концепции и теории на информацията през 1975 г., В. Младенова моделира възглед за два типа на отношение към БИ. От тях зависи какъв смисъл се влага в определението на предмета на **практическата библиографска дейност във фракталните фондове – каталози**. Този възглед ще се възприеме през 1985 г. от В. П. Леонов.

Решаваща се оказва ролята на В. Младенова от средата на 70-те години на ХХ в. за възприемането на **каталогизацията** в началото на ХХІ в. от водещите руски и англо-американски специалисти в света и днес И. Л. Клим – И. Л. Линден. Техните гледища стават актуални за българската библиотечно-информационна общественост директно на български език. Поради това през 2008 г. най-старата катедра „Библиотекознание и библиография” на СВУБИТ е преименувана: „**Библиотечно-информационни науки**”.

За убедителното заявяване от В. Младенова пред студентската аудитория през 1975–1976 г. на лапидарно формулирания **синкретичен възглед за формиращата се през погледа ни библиотечно-информационна наука** съдейства достигнатият от нея към посочения момент (1975–1976 г.) **теорети-**

чен синтез на три, емпирично извървени, **направления** в творческите ѝ изяви:

– **теория на практиката на фондовете и каталозите** (в НБКМ и ДБИ);

– **класификацията на естественонаучните и технически раздели** (зоотехника и ветеринария) (в класификационна таблица, използвана от големите научни библиотеки);

– **съставителската дейност на препоръчителни библиографски указатели**.

Концепцията на В. Младенова за триадата **съставяне – комплектуване – организация на библиотечните фондове** в изгражданата **система на общообразователните библиотеки в България** се основава на личността и трудовете на нейната предшественичка в професионалното и преподавателското поприще – **Дора Кършовска**. Чрез създаване на „**ШКОЛА**” от специалисти тя полага **традициите в областта на каталогизацията на библиотечните фондове в страната**.

В. Младенова винаги споменава Дора Кършовска с голяма почит, уважение и респект. Бди да не пропусне да изрази по всеки по-общ или детайлен въпрос позицията на своята предшественичка.

В. Младенова често излага и ролята на друга своя колежка, преподавателката по комплектуване и организация на библиотечните фондове **Дора Ганчева-Божинова**. Тя е възпитаничка на Флорентинския университет. Дора Ганчева-Божинова започва творческата си кариера като асистент в Българския библиографски институт „Елин Пелин”. Тя става автор на първия учебник в своята дисциплина.

В. Младенова работи в руслото на създаване на **нормативна база от документи по библиотечните въпроси у нас**, поради което е сред пионерите на изграждащите архитектурата на инфосферата благодарение на познанието ѝ на чуждестранния опит, с което се изгражда нагласа в професионалната общност към **традиционните конвенционални методи на работа в библиотечно-информационната сфера**, подготвили появата, в частност на **обобщаващи библиотековедски трудове**, предхождани от линията като цяло, прокарвана от В. Младенова, А. Балтова, М. Младенова и др. [1].

Благодарение на традициите, изградени в библиотечно-информационната наука, В. Младенова продължава линията на непрекъснатото изграждащата се библиотечно-информационна социоконмуникативна сфера, която се именува **обобщено конвергенция**.

В. Младенова въвежда термина „рекомплектуване“, защото естеството на самото това информационно моделиране – чрез фондовете и каталозите като системни интегрални информационни реалии – борави с **принципно динамични трансформиращи се**, зависещи от **интерактивността** (с **вторично документалната система!**), **субстанции** (Д – БИ или БИ – ПИ), чиято свръхзадача е: за употреба.

* * *

1. **Василка Младенова:** Ad usum. // *Куманова, А.* Апостоли на инфосферата : Наблюдение на ценностите : Увод в онтологията на триединството информация – наука – школа : Учебник за студенти по когнитивна портретиране на персоналии в дисциплините от информ.-комуникативния цикъл на знанието / Науч. ред. Стоян Денчев ; Обща ред. Николай Василев. – София, 2010, с. 64–69; 97–150.

**КОНЦЕПЦИЯТА НА СТЕФАН КРАЛЕВ
ЗА ФЕНОМЕНА „СПЕЦИАЛНА – ХУМАНИТАРНО-НАУЧНА –
ОБЩЕСТВЕНО-ПОЛИТИЧЕСКА БИБЛИОГРАФИЯ”
(Към въпроса за картографирането
на вторичнодокументалните разновидности)**

Мария Никова

I. Биографичен дискурс

Стефан Кралев (09.01.1927–10.09.1989) е библиограф и библиотековед. Роден в с. Чучулигово, Софийска област, той завършва Първа мъжка гимназия в София (1945), а през 1955 г. – Държавния библиотекарски институт (ДБИ) в София – *днес:* Специализирано висше училище по библиотекознание и информационни технологии. Неговото образование се разширява, когато през 1970 г. той завършва в Института по културата „Н. К. Крупска” в Ленинград – *днес:* Санкт-Петербургски държавен университет по култура и изкуство.

Творческият път на Стефан Кралев библиотечно-информационното поприще започва като методист в Окръжна дирекция „Библиотеки” в София (1955–59) и Отдел „Библиотеки” към Комитета за култура (*днес:* Министерство на културата (1959–73).

От 1973 до 1987 г. Ст. Кралев е преподавател по специална библиография в ДБИ, като през периода 1979–1987 г. той завежда катедра „Библиография” (*днес:* Библиотечно-информационни науки) и е заместник-директор.

През времето на своето служене на библиотечно-информационното поприще Ст. Кралев е сътрудник на редколегията на сп. „Библиотекар” (*днес:* „Библиотека”, 1967–72) [11, 12].

Ето едно обобщено мнение за Ст. Кралев, формулирано от неговия последовател на попрището на библиотечно-информационната наука – преподавателя по библиография от Софийския университет „Св. Климент Охридски” Нина Шуманова, преподавала и в ДБИ:

„Неделимо свързал името си с библиотечното дело, Стефан Кралев беше от онези хора, които живеят с работата си и я превръщат в своя съдба. Където и да работеше, той навсякъде остави

трайни следи с високия си професионализъм, с богатата си обща култура, с открития си характер. Свързал името си с Държавния библиотекарски институт, той се наложи като висококвалифициран преподавател и многоуважаван педагог. Като библиограф притежаваше завидна осведоменост! Проявяваше вкус към теоретичното мислене. Имаше свои виждания, които защитаваше страстно, аргументирано и компетентно. Като колега бе изключително добронамерен и коректен! Като човек бе от онези, на които винаги можеш да разчиташ в трудни моменти! Стефан Кралев носеше в себе си най-хубавите човешки добродетели.” [14].

II. Творческо кредо

Сред проблемите, на които е посветено творчеството на Ст. Кралев, са тези за **същността на библиографията; класификацията на библиографията; библиографската терминология; библиографската дейност; ефективността на библиографската информация (за специалисти); същността и състоянието на препоръчителната библиография; библиотечната информационна дейност; библиотечната професия** [4-9, 11].

Концепцията за вътрешната диференциация на **специалната библиография** – като **дихотомия**, – която става творческо кредо на пътя на Стефан Кралев като библиографовед, е в унисон с кристализиралата към средата на XX в. линия на разделяне на универсалното **вторичнодокументално знание на естествено-научно (и техническо) и обществено-политическо (и хуманитарно)** [11].

В прилагания по-долу фрагмент от публикация на Ст. Кралев може да се улови характерния за него начин на мислене, чиято актуалност се съхранява и до днес, защото е провокиран от живите въпроси на практиката:

„Въпросите за същността на библиографията и в частност библиографската информация, за нейната роля и място в системата на социалната информация са от голямо значение за развитието на библиографската теория и практика <...>.

Като канал за комуникация библиографската дейност се отличава от другите по това, че основната ѝ функция е да разпространява сведения за първичните източници на информация, в които са отразени известни на тези документи качества <...>.

При каналите на научната информация библиографските сведения за документа също имат второстепенен характер. Така, че същността на библиографската информация би могла да се

обясни най-добре на основата на възприемането ѝ като отражение, възпроизвеждане на определени свойства на първичния документ.” [8, с. 37–38].

От съществено значение е самото разбиране на Ст. Кралев за взаимовръзките на библиотечно-информационните феномени:

„Когато се разглежда информационната дейност на библиотеките, е необходимо да се има предвид, че самият процес на четене е информационен процес, при който текстът на книгата, статията или съдържанието на някакъв друг библиотечен материал от документалния фонд на библиотеката се отразява в съзнанието на читателя и предизвиква изменения в представите му за заобикалящата го действителност...

Основната информационна дейност на библиотеките се извършва в секторите за непосредствено обслужване на читателите – зали за свободен достъп до литературата и читални, в които потребителят на информация влиза в пряк контакт с първичните източници и сам разкрива съдържанието им.” [5, с. 10, 12].

И днес запазва своята актуалност разбирането на Ст. Кралев за динамичния характер на професията на библиотекаря:

„За да се оформи и утвърди у нас библиотечната професия, <...> важно място заемаше първото специализирано библиотечно заведение <...> – откритият през 1950 г. Държавен библиотекарски институт. Оттогава до края на 1983 г. той е подготвил 3060 библиотечни специалисти <...>. Много от директорите на окръжните библиотеки и по-голяма част от окръжните методисти са възпитаници на института. Няма да е пресилено, ако се каже, че тези възпитаници имат голям принос за напредъка на нашето библиотечно дело. С течение на времето Библиотекарският институт разшири своята образователна дейност като разкри нови специалности – научна информация и книгоразпространение.” [9, с. 2–3].

III. Библиографоведска концепция

Без претенция за всеобхватност, в няколко щрихи тук извличаме характерните представи за библиографската диференциация във възгледите на Ст. Кралев [4–9].

За фиксиране на общото ниво на библиографската наука към момента на изказаните от Ст. Кралев становища тук специално привличаме мнението и на изследователя на библиографията Ганчо Драганов, който в своя работа от 1983 г. подчертава

основния терминологичен проблем на библиографската морфология: „Критерият, на който трябва да отговарят библиографските термини (както и всички научни термини), е неоспорим – това е еднозначността” [3, с. 21].

Особено ценна и в нашето съвремие е позицията на Ст. Кралев за чистотата на библиографските форми: „не може функциите на един вид библиография да се прехвърлят на библиографски помагала от друг вид” [6, с. 42].

И така – феноменологията на библиографските разновидности, които са във фокуса на внимание в работите на Ст. Кралев, може да бъде документирана по следния начин за:

– **общата библиография:** „... е свързана със задоволяването на разнообразни потребности на обществото от библиографската информация” [4, с. 6];

– **специалната библиография:** „... е свързана със задоволяването на специализирани обществени потребности от библиографската информация” [4, с. 6].

Тези два вида библиография във възгледите на Ст. Кралев получават допълнително деление по различни признаци:

– **националната библиография:** „чието предназначение е да регистрира по приети критерии в универсални по съдържание библиографски издания излизащите на територията на страната или извън нея, но написани от лица със същата националност или отнасяща се до страната, както и на нейния език, печатни произведения и някои други документални носители на информация с цел да се подпомага научната, производствената и образователната дейност и да служат като основа за създаване на други библиографски помагала” [4, с. 6];

– **краеведската библиография:** „предназначена да регистрира по приети критерии в универсални по съдържание библиографски помагала излизащите на територията на определена област, издадени извън нея, но отнасящи се за тази територия или написани от лица, родени там, печатни произведения с цел да се подпомага научната, производствената и образователната дейност и да служат като основа за създаване на други библиографски помагала” [4, с. 7];

– **научно-спомагателната библиография:** „предназначена да помага за развитието на научната и професионално-производствената дейност” [7, с. 27]; „Приемането на термина „научно-спомагателна библиография” ще внесе яснота при определяне характера на библио-

графските помагала, ще премахне двусмислието за тяхното предназначение и колебанията и потребителите. По този начин ще се подпомогне създаването на йерархична система на библиографските указатели” [3, с. 23–24];

– **препоръчителната библиография:** „предназначена да съдейства за образованието, самообразованието, възпитанието, пропагандата на знания и професионално-производствената дейност, провеждана на основата на механичното изпълнение на производствения процес, но с ясно осъзнаване на причините, поради които трябва да се спазват определените правила на производството” [4, с. 7];

– **издателско-книготърговската библиография:** „съдейства за разпространението на печата сред обществото чрез системата на търговското книгоразпространение” [4, с. 7].

Средоточие на интересите на Ст. Кралев става специалната библиография – и най-вече библиографията на обществено-политическата литература, която към момента на творческите му прояви е вече получила вече своя синтез – в трудовете на видния учен-библиографовед Христо Тренков [13] (съпоставянето на двете изследователски позиции не е в центъра на внимание на това изложение).

Заставайки на позицията на съвременната **епистемология на библиографознанието** (неговата диференциация на **знание-episteme: общо – знание-téchne: частно**) [1] и на характеристиката „**универсалност**” на хуманитарното знание [2], е възможно да се направят следните обобщения на базата на направеното изложение:

– концепцията на Ст. Кралев за библиографските разновидности лежи в трасетата на сложния методологичен възел „**специална – хуманитарно-научна – обществено-политическа библиография**”;

– всяка една от посочените диференциации е резултат от проявите на различните **структури на библиографията: документална, адресна, дейностна, видова, функционална, съдържателна, организационна** [10];

– описаното обозначава конфигурирането към момента на формирането на изложения възглед за **необходимостта да се състави ризомна информационна карта на битуващите вторичнодокументални концепции.**

* * *

1. **Денчев, С. Г.** и др. Знание-episteme – знание-téchne: Трансформатизъм на инфосферата (Онтология на ин-

формационната среда) / С. Г. Денчев, А. В. Куманова ; *Епиграф: „Наистина, наметта е по-голямото от престранството.“* – Упанишади. // *Тр. на СВУБИТ*, 2006, Т. 5, с. 103–134. Библиогр.: 45 неном. назв. – Прил.: Сх. 1–5.

2. Денчев, С. Г. и др. Универсалност на хуманитарното знание : Когнитивен библиогр. контекст на инфосферата в антропол. трансформации на времето (Постановка. Методология. Историография. Терминосистема. Структура. Обобщение) / С. Г. Денчев, А. В. Куманова, Н. Р. Казански [; *Епиграфи: „... и се раздаваше всекиму според нуждата“* – Деян. (4: 35); „Медиократичната култура – вънино разширение на човека.“ – М. Маклуън]. // *Пета нац. науч. конф. с междунар. участие „Кирилицата в духовността на европейската информационна цивилизация“*, София, 1 ноември 2007 г. – София, 2008, с. 393–423.

3. Драганов, Г. И все пак специална [библиография – термин] или ... // *Библиотекар*, 1983, № 2, с. 21–24.

4. Костов, К. и др. Относно проблема за класификацията на библиографията / К. Костов, С. Кралев // *Библиотекар*, 1983, № 12, с. 3–9.

5. Кралев, С. За библиотечната информационна дейност. // *Библиотекар*, 1985, № 9, с. 10–15.

6. Кралев, С. Какви библиографски помагала са нужни на специалистите. // *Библиотекар*, 1980, № 11, с. 41–44.

7. Кралев, С. По някои проблеми на библиографската дейност. // *Библиотека*, 1978. № 4. с. 27–29.

8. Кралев, С. По повод на две статии и същността на библиографията // *Библиотекар*, 1988, № 2, с. 37–40.

9. Кралев, С. Утвърждаването на библиотечната професия [; За приноса на Държ. библиотечн. инст. за изграждане на авторитета ѝ]. // *Библиотекар*, 1984, № 8, с. 2–5.

10. Куманова, А. Введение в гуманитарную библиографию [CD-ROM] : Библиографовед. исслед. : Курс лекций по общ. библиографоведению : [Ч. I–II] / Гос. высш. инст. библиотековедения и информ. технологий (Болгария), Санкт-Петерб. гос. унив. культуры и искусств (Россия). – София : Гутенберг, 2007. – [1358 с.]

11. Стефан Кралев: *Plurima vota valent.* // Куманова, А. Апостоли на инфосферата : Наблюдение на ценностите : Увод в онтологията на триединството информация – наука – школа : Учебник за студенти по когнитологично портретиране на персоналии в дисциплините от информ.-комуникативния цикъл на знанието / Науч. ред. Стоян Денчев ; Обща ред. Николай Василев. – София, 2010, с. 70–76; 97–150.

12. Младенова, М. Стефан Кралев. // *Българска книга* : Енцикл. / Състав. А. Гергова. – София, 2004, с. 257–258.

13. Тренков, Хр. Специална библиография : Теория, организация, методика / Бълг. библиогр. инст. „Елин Пелин“ ; Под ред. на Т. Боров. – София : Наука и изкуство, 1958. – VI, 236 с. – (Поредица Отделни трудове; 15)

14. Шуманова, Н. Стефан Кралев (1927–1989). // *Библиотекар*, 1989, № 10, с. 48.

КЪМ ВЪПРОСА ЗА ПРЕПОДАВАНЕТО НА БИБЛИОГРАФИЯ ПО ЕСТЕСТВЕНОНАУЧНОТО ЗНАНИЕ НА ТОДОРКА АРАБАДЖИЕВА

Евгения Атанасова • Жени Велчева

Обект на нашето изследване е опитът да се представи синтезирана картина на концепцията на преподавателя по библиография на естественонаучното знание Тодорка Арабаджиева.

Тодорка Арабаджиева е дипломирана в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (СУ) с професионална квалификация инженер-лесовъд. В периода от 1951 до 1953 г. тя е учител в лесовъдния отдел на техникума „Хр. Ботев“ – София. През 1954 г. тя се дипломира и кандидатства в Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ (НБКМ) точно в момент, когато започва диференцираното информационно обслужване на специалисти у нас.

Именно през 1954 г. Т. Арабаджиева специализира библиотекознание и библиография в Държавния библиотекарски институт (ДБИ) [1].

Първата професионална изява на Т. Арабаджиева е в отдел „Обработка” на НБКМ, в който през периода 1954–1956 г. Т. Арабаджиева се занимава с обработката на новите книги в областта на природните и приложните науки – по естественонаучно знание и техника.

Тодорка Арабаджиева обръща специално внимание на методично-организационните и библиографските аспекти на информационното обслужване на специалисти в „Методичния отдел” на НБКМ под ръководството на К. Калайджиева в периода 1956–1961 г. От 1961 г. до 1967 г. тя е библиотекар и библиограф-консултант в новосъздадената специализирана читалня по медицинска литература, природни и приложни науки.

В периода от 1967 до 1983 г. Т. Арабаджиева е преподавател по специална библиография по природни и приложни науки – по естественонаучното знание и техника в ДБИ [3].

Лекциите на Т. Арабаджиева разглеждат информационните системи от различна степен, преимуществено автоматизирани информационно-търсещи системи с отраслов характер. В тях библиографията влиза като съставляващ ги елемент и е задължителна част от интегрираната световна система на научната информация във връзка с националните информационни системи и множество други системи от различни нива и мащаб [2].

Характерно за лекциите на Т. Арабаджиева е изложената в тях когнитологична гледна точка, че международната библиография на библиографията с акцент върху рефератните отрасли научни издания има важна роля за развитието на естественонаучното знание по природни и приложни науки.

Подсистемата библиография на библиографията, отразявайки системата на библиографията от първа степен, помага на Т. Арабаджиева ефективно да представи пред студентската аудитория въпроса за необходимостта от използването на моделиращата функция на библиография на библиографията за управление на библиографския процес.

Описваните от Т. Арабаджиева в нейните лекции трансформации в световния информационно-библиографски хомеостас на естественонаучната сфера имат своите вторичнодокументални знамения проекции и в предхождащите ги одобрения за националния ни ареал.

Публикационното творчество на Т. Арабаджиева е съсредоточено в професионалните специализирани издания, в които тя натрупва емпиричния материал на специалната библиография по природ-

ни и приложни науки. Съотнесено с нейните лекции, по характерен начин представя гледище за рисунъка на специалната библиография по природни и приложни науки. Лекционните курсове на Т. Арабаджиева са построени не само върху синтеза на двете ѝ специалности, но и на специализациите ѝ в Русия и Германия [4].

Тодорка Арабаджиева ще остане личност, изявила се като отличен преподавател, библиотекар и библиограф-консултант. Тя допринася за развитието на българската култура с характерни професионални специализирани издания и лекционни курсове, които представляват един енциклопедичен преглед по действащите програми („Международната програма за сътрудничество в областта на научната и техническата информация” (UNISIST) и включващата я „Обща информационна програма” (GIP) на UNESCO, а също централните програми на IFLA: „Универсален библиографски контрол” (UBC, в настоящия момент – UBCIM), „Всеобщ достъп до изданията” (UAP), „Опазване и консервация”, „Универсално предаване на данни и телекомуникация”, „Развитие на библиотечното дело в страните от „третия свят” ...) и издания („Известия на НБКМ”, „Библиотекар”, „Нови книги”, „Читалище” и др.).

* * *

1. **Арабаджиева, Т.** Върху някои въпроси на научната информация и материалните ѝ носители [: *Рец. за кн.: Петкова, З.* Теория и методика на научната информация. Документални източници. – София, 1975.] // *Библиотекар*, 1977, № 1, с. 42–44.

2. **Арабаджиева-Гогова, Т.** За спазване нормативните документи в библиографската работа. // *Пак там*, 1980, N 7, с. 31–34.

Вж: **Справочник** на библиотеките в България / Състав. **С. Тошева, Ст. Шиклев, Т. Арабаджиева.** – София : Наука и изкуство, 1963. – XXXI, 388 с.

3. **Арабаджиева, Т.** Някои въпроси на специалната библиография като дисциплина в ДБИ. // *Библиотекар*, 1976, № 12, с. 13–14.

4. **Тодора Арабаджиева:** Scientia est potentia. // *Куманова, А.* Апостоли на инфосферата : Наблюдение на ценностите : Увод в онтологията на триединството информация – наука – школа : Учебник за студенти по когнитологично портретиране на персоналии в дисциплините от информ.-комуникативния цикъл на знанието / Науч. ред. Стоян Денчев ; Обща ред. Николай Василев. – София, 2010, с. 76–83; 97–150.

БОГОМИЛ ПАУНОВ: ПО ВЪПРОСА ЗА ВЪЗГЛЕДА ЗА ЧЕТЕНЕТО КАТО ИЗКУСТВО

Ангелина Григорова
Мартина Караиванова

Това изложение е опит да бъде представена в обобщен вид концепцията на преподаване на Богомил Паунов.

Той е библиотековед и библиограф, завършил правни и държавни науки в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 1953 г. и курс за библиотекари висшисти, организиран от Министерството на културата през 1954 г.

Първоначално Богомил Паунов е сътрудник в Справочния отдел, а впоследствие е назначен за методист в Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ за периода от 1962 г. до 1967 г. По време на работата си като методист в Народната библиотека Богомил Паунов си поставя за цел да наблюдава отблизо истинското поведение на читателя специалист и да бъде непосредствен участник в процеса на моделиране на библиотекаря от непрестанно прогресиращите системи от библиотеки в България [2]. След което постъпва като преподавател (1967 г.) в Държавния библиотекарски институт, където чете лекционен курс „Работа с читателите“.

Разглеждайки връзката читател – библиотекар като сътрудничество, Богомил Паунов е еднакво близо до две сравнителни историко-теоретични изследователски посоки в развитието на книгознанието и библиографията, принадлежащи на забележителни руски учени, признати за класически: библиопсихологията на Николай Александрович Рубакин и библиосоциологията на Михаил Николаевич Куфаев, намиращи се в сложни връзки с други многообразни социологически в основата си книговедски схващания, развивани през втората половина на двадесети век в Западна Европа и разпространяващи се през двадесет и първи век: Федор Краузе – Полша, Роберт Естивал – Франция...

По-горе приведените схващания на изтъкнатите учени се преплитат в контекста на концепция, от която се разбира, че ръководството на четенето е сърцевинна същност на работата на общообразователните библиотеки [5].

В основата на работата с читателите на Богомил Паунов са явленията – ръководство на четенето и популяризация на книгата, които са разглеждани в лекциите му. Именно учебникът „Основи на работата с читателите в общообразователните библиотеки“, издаден в 1967 г., е обобщаващият труд на Богомил Паунов, в който той съединява няколко посоки на търсене [1]:

- развиването на културата и методиката на самостоятелната работа на читателя с книгата;
- формиране на читатели с висока култура на четене като библиотечна задача;
- изграждане на справочно-библиографската култура на читателя в библиотеката;
- осигуряването на технологичната подготовка на читателя и библиотекаря в библиотечната социокултурна информационна среда;
- подготовката на библиотекаря за работата му по естетическото възпитание на читателите.

За изследвания от него комплекс от взаимозависимости на работата с читателя в библиотеките

Богомил Паунов е удостоен с високи отличия. Носител е на медал „100 години Народна библиотека”, присъждат му орден „Кирил и Методий”, получава почетното звание „Заслужил деятел на културата“, а в трудовете на днес творещите учебно-педагогическия процес преподаватели на СВУБИТ (Евгения Русинова) се проявява комплексният подход на Богомил Паунов към материята с принадлежащите ѝ съвременни модерни насоки – обслужване на читателите и библиотечни връзки с обществеността, за които е характерно поставянето на читателя в центъра на цялата библиотечно-информационна социоконмуникативна дейност [4].

Читателят преминава през внимателния поглед на библиографа, който вижда връзката – „книга – читател” и „читател – книга”, което от своя страна е изходно за развивания подход на свързване между отделните аспекти на моделирането за работата с читателите в конспекцията на Богомил Паунов. Инструментът на това интердисциплинарно свързване (библиотекознание – библиография – книгознание) е психологията, намираща се точно „по средата“ между естествените, обществените и хуманитарните науки. А структурата на описаното свързване е вкоренена в изкуството на четенето като разбиране на смисъла на текста, внимателно и проникновено акцентирани в лекциите на Богомил Паунов [3].

В приведените тук думи на И. И. Илин се откроява ярко замисълът на Богомил Паунов за изкуството на четене:

„Всеки писател мечтае за своя читател – какъв е той и как му е необходимо той да чете, за да разбере вярно и пълно написаното... Защото истинският читател му обещава желаното щастие на духовна „среща”...

... По четенето може да се познае човекът. Защото всеки от нас е това, „което” чете; и всеки е това „как” той чете; и всички ние ставаме това, което узнаваме от прочетеното, като букет цветя, събрани от нас в четенето...”

А точно това е четенето – изкуството да прочетеш по начин, уникален сам по себе си.

* * *

1. **Паунов, Б.** Основи на работата с читателите в общообразователните библиотеки : Учебник за студентите от Държ. библ. инст. – София : Наука и изкуство, 1976. – 172 с.

Рец.: **1. Сл. Рахнев.** Сполука за автора и надеждно помагало за студентите. // *Библиотекар*, 1976, № 12, с. 32–35; **2. Ел. Кирова.** Навременно и полезно издание за студентите от Д[ърж.] Б[ибл.] И[нст.] // *Пак там*, 1978, N 2, с. 45–47.

2. **Какво** трябва да знае всеки читател : (Помагало) / Нар. библ. [Св. Св.] Кирил и Методий ; Състав. **Б. Паунов, Сл. Рахнев** ; Ред. **Ан. Вълчева.** – София, 1965. – 75 с.

Изд. е състав. по кн. на **И. К. Кирпичева (Kirpiceva, I. K.)** „Что надо знать каждому читателю” (Ленинград, 1960).

Паунов, Б. Воденето на записки за прочетеното. // *Библиотекар*, 1975, № 7–8, с. 32–38; **Паунов, Б.** Методи на самостоятелната работа с книгата. // *Пак там*, 1976, № 7–8, с. 40–44.

3. **Паунов, Б.** За връзките на библиотекознанието и библиотечната практика със социологията, психологията и педагогиката. // *Пак там*, 1980, № 9, с. 9–13.

4. Учебната дисциплина „Работа с читателите” днес се води от **Е. Русинова.**

Русинова, Е. Библиотечен пбблик рилейшънс. – София : Изд. къща Квазар, 2003. – 144 с.

Рец.: **Н. Костова.** // *Наука*, 2004, № 5, с. 78–79.

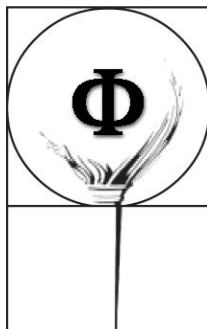
Русинова, Е. Мода или инструмент на успеха? Някои размисли около библиотечния PR. // *Библиотека*, 2004, № 3–4, с. 24–31.

Русинова, Е. За мястото на PR в библиотечната дейност и образование. // *Тр. на Специализ. висше у-ще по библиотекознание и информ. технол.* (София), 2005, Т. 4, с. 111–122.

Русинова, Е. Принципни положения при приложението на модерни технологии в библиотеките (на примера на маркетинга и PR). // *Пак там*, 2006, Т. 5, с. 227–238.

Русинова, Е. Библиотечните PR и маркетинг в български условия : Задачи, възможности, неуспехи. // *Пак там*, 2007, Т. 6, с. 83–96. и др.

5. **Богомил Паунов:** Ессе homo. // *Куманова, А.* Апостоли на инфосферата : Наблюдение на ценностите : Увод в онтологията на триединството информация – наука – школа : Учебник за студенти по когнитивно портретиране на персоналии в дисциплините от информ.-комуникативния цикъл на знанието / Науч. ред. Стоян Денчев ; Обща ред. Николай Василев. – София, 2010, с. 82–87; 97–150.

Издавателство „За буквите – О писменехъ” открива нова поредица от когнитологични изследвания, която носи общото заглавие „**Факлоносци**”. Инициативата се предприема във връзка с 60-годишнината на Държавния библиотечен институт – днес: Специализирано висше училище по библиотекознание и информационни технологии. Тези изследвания са породени от необходимостта:

- да се разкрие по-цялостно личностният принос на изтъкнати дейци, свързали творчеството си с библиотечно-информационната социокommunikативна сфера и с информационната наука като част от научното и културното движение на планетата;
- да се откликне на знаменателната за времето ни парадигма – вкоренена в интердисциплинарността на знанието – която се проявява в създаването на всеобхватна информационна картина на света.

Както е известно от теория на науката, когнитологичният портрет е инструментът за получаване на интересувашото ни знание.

Обръщаме се към когнитолози, науковеди, библиографи, но и към водещи научни учреждения в България, обхващащи широкомащабно знанието, да вземат участие в това благородно начинание.

Мислите и знанията на когнитологично портретираните дейци на инфосферата са особено ценни, защото те не само разкриват различни аспекти на третираните проблеми, но и предлагат възможното им оптимално решение на високо научно и професионално равнище. Тези мисли и знания съдействат за:

- разрушаването на примитивните ограничителни бариери, издигнати между изкуствено откъснатите една от друга, но живо преплитачи се сфери на познанието;
- консолидирането на методологично ниво на многообразието на и н ф о р м а ц и о н - н а т а р е а л н о с т, схващана като ефективна социална сфера на взаимодействие – индикатор на хуманитаризацията на науката и обществото, корелат на социалната представителност на науката през XXI в.

Този уникален емпиричен материал по наукознание, интердисциплинарни връзки и психология на научното творчество ще допринесе за изучаване приноса на личности, изграждали и изграждащи инфосферата. Именно това изграждане е сърцевина на **школа в науката**.

Начинанието е благотворително.